

<Article>

Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso

Lourdes Martín Herrero

Data de presentació: 14/09/2009

Data d'acceptació: 27/09/2009

Data de publicació: 30/10/2009

//Resum

Tres caixes plenes d'art és el resultat d'un projecte dut a terme durant cinc mesos del curs escolar 2008/2009, gràcies a l'adjudicació d'una llicència d'estudis retribuïda pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

El punt de partida en les tres caixes és l'art a l'escola, en concret en el parvulari. L'art com a epicentre del qual es teixeix una xarxa amb tots els aspectes del currículum, que conformen la globalitat dels nens i nenes com a persones.

Així, a grans trets, podríem dir que, amb el conjunt del treball dels tres artistes esmentats i el dels tres eixos temàtics triats (les textures i els materials de l'entorn, els símbols i els colors, els sentiments i les emocions), al llarg del cicle d'educació infantil, aprofundim en la descoberta de l'entorn, en la comunicació i llenguatges i en la descoberta d'un mateix i dels altres.

//Mots Clau

Art al parvulari; Tàpies; Miró; Picasso; caixes d'art; artistes a educació infantil

//Referència recomanada

Martín Herrero, L. (2009). Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso. *Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, 3 (2): 83-97. Consulta: mes dia, any a <http://www.raco.cat/index.php/REIRE>

// Dades autora

Lourdes Martín Herrero: Mestra d'Educació Infantil al CEIP Sant Martí de Barcelona. Correu electrònic: lmarti37@xtec.cat

1. Tres caixes plenes d'art

Tres caixes plenes d'art pretén ser un recull de propostes i recursos adreçades als/les mestres d'educació infantil per treballar, en l'àmbit del llenguatge plàstic, artistes propers al nostre entorn: Tàpies, Miró i Picasso.

Aquests artistes, com molts d'altres, permeten fer un treball molt ampli i enriquidor amb els nens i nenes del parvulari. És per això que a les nostres escoles, sovint, se'n fan projectes. A través de les seves obres transmeten missatges de pensaments, d'emocions, d'estil, de tècniques emprades, etc., que amb el suport de la mestra/el mestre els nens i nenes van interpretant i fent seus. Aquesta comunicació, embolcallada amb una mica de màgia per part de l'adult que dirigeix les activitats o el projecte, fa que els infants s'endinsin en la vida i l'obra de l'artista. Perquè els artistes, a través dels seus quadres, de les seves escultures, dels seus cartells, etc., ens donen a conèixer unes pinzellades de la seva vida, de la seva experiència i de la comunicació amb el món.

Aquesta transmissió de missatges, d'alguna manera codificats per l'artista, permet als nens i nenes haver d'utilitzar moltes estratègies d'anàlisi, percepció, interpretació, pensament, simbolisme, etc., per esbrinar-los; es converteix, doncs, en una activitat mitjançant la qual coneixen parts de la vida de l'artista, determinades obres, coneixen les tècniques plàstiques que han fet servir en la seva realització i, tot plegat, obre un món als infants per poder expressar-se i comunicar-se amb un llenguatge no verbal, que surt de molt endins.

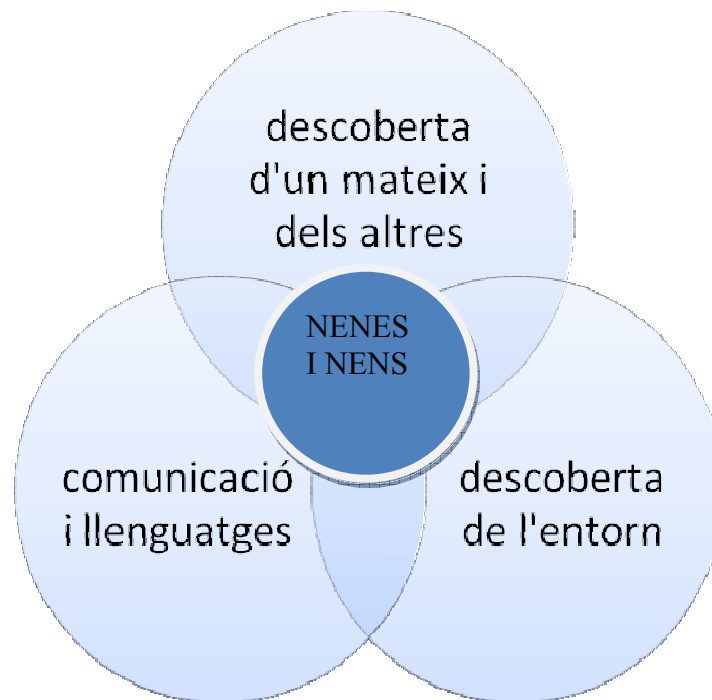
En el món educatiu, en concret al parvulari, les mestres i els mestres partim de la no fragmentació del coneixement; l'infant és global, hi influeixen tots els aspectes que el rodegen, conscientment i inconscientment, directament i indirectament. Els nens i les nenes creixen integrant en el seu bagatge tots els aspectes que l'envolten i només per atendre'ls tots, es fa necessari realitzar una programació seccionada en tres àrees¹.

I dic seccionada i no fraccionada o dividida, perquè aquestes tres àrees són com peces que encaixen i que fins i tot se superposen amb franges compartides; totes juntes fan el tot.

¹ Decret 181/2008 DOGC núm. 5216 d'ordenació del currículum del segon cicle d'educació infantil (parvulari).

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

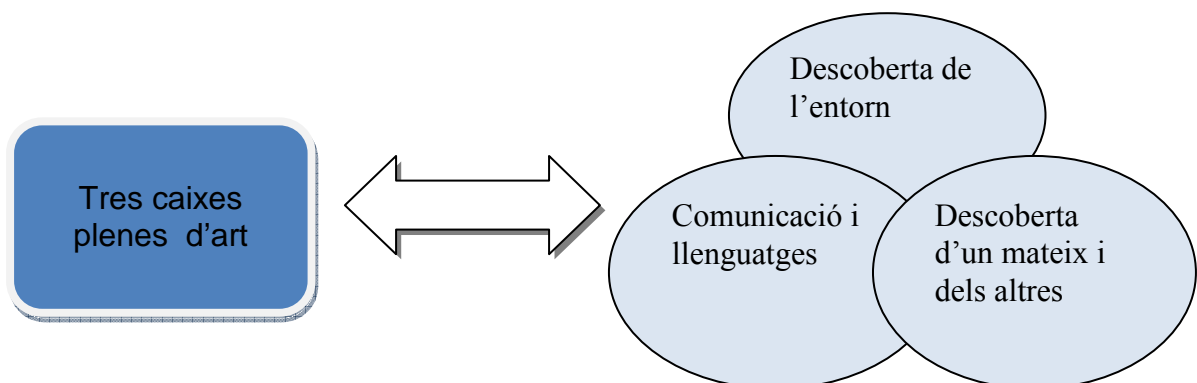

Tres caixes plenes d'art no es pot concebre només en l'àmbit del llenguatge plàstic, encara que aquest sigui el punt de partida; vol servir-se d'aquest llenguatge per descobrir i comunicar-se amb un mateix i amb els altres, per descobrir i comunicar-se amb l'entorn. Però alhora, les tres caixes poden anar en direcció contrària, utilitzar, treure profit de l'entorn, d'un mateix i dels altres per avançar en el llenguatge plàstic.

Així, algunes de les activitats proposades i dels recursos presentats van en una direcció o en una altra, la flexibilitat d'algunes estratègies i metodologies d'ensenyament aprenentatge, permeten aquesta propietat commutativa:

- Partir del llenguatge plàstic dels artistes per avançar en l'assoliment de capacitats i habilitats de les altres àrees implicades.
- Fer servir la descoberta de l'entorn, dels altres i d'un mateix per comunicar-nos i desxifrar el llenguatge plàstic.

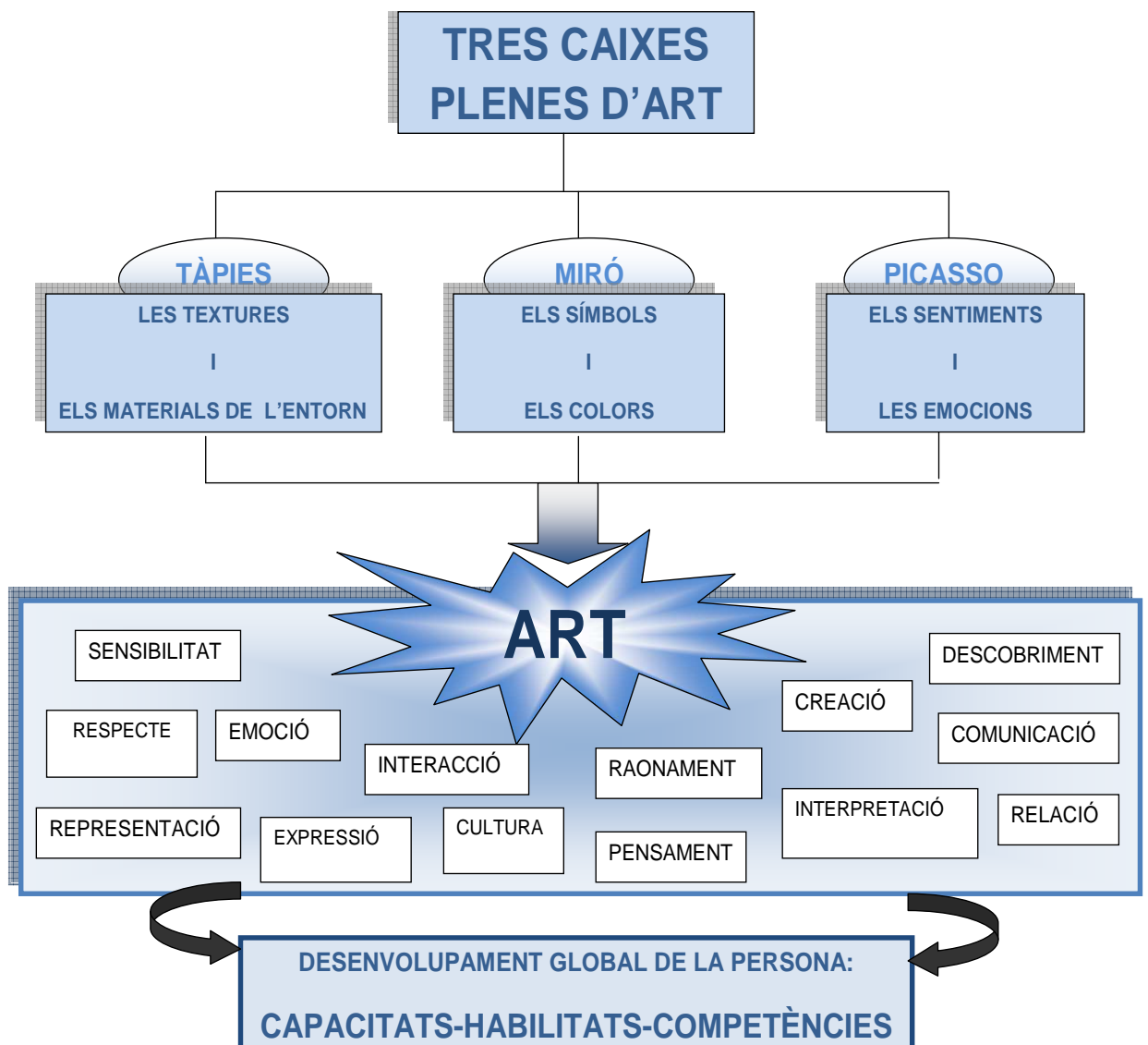
Les dues maneres de treballar són complementàries.

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

Són moltes les escoles que treballen aquests artistes; d'aquí, el plantejament dels recursos: es pot fer servir com a complement de les activitats ja programades i del material creat en cada escola o per iniciar-se en el treball d'algun d'aquests artistes i explorar una part del seu ampli món.

Els tres artistes plantejats en aquest projecte van gaudir d'una llarga vida (Tàpies encara en gaudeix) plena de moltes vivències, les quals, depenent de l'època, van marcar l'estil, les tècniques, l'expressió i el missatge que transmetien amb les seves obres. Resulta inabastable treballar-ne tots els aspectes, per això, de cada un d'ells he agafat un fil conductor, un sol eix pel qual poder desplaçar-nos i anar aprofundint: *Tàpies, les textures i els materials de l'entorn. Miró, els símbols i els colors. Picasso, els sentiments i les emocions.*

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

Però, tal com s'ha justificat que els nens i les nenes són un tot global, les persones, i en aquest cas els artistes, també ho són i, per això, l'entorn on han viscut, les relacions amb els altres i amb ells mateixos que han tingut, les emocions i els pensaments que han experimentat, etc., determinen com són, què expressen en les seves produccions artístiques. Esdevé, doncs, necessari treballar una mica de biografia, pinzellades de la seva vida que ens permetin identificar, suposar, pensar, reflexionar com són les obres i el que ens intenten transmetre; per apropar-les als nens i nenes; que les sentin més properes, més seves.

En aquest projecte s'ha ubicat cada artista en un nivell concret d'educació infantil; tots són enriquidors de treballar en qualsevol dels tres nivells i fins i tot a primària, però en el desenvolupament d'aquest treball, calia delimitar. És l'experiència professional la que ens atorgarà la capacitat d'anar més enllà i modelar, canviar, adaptar... el material a les situacions i nivells, o com un eix transversal temàtic de cadascun dels autors per desenvolupar en tot el cicle d'educació infantil.

Tres caixes plenes d'art vol oferir, més que programacions estanques, suggeriments oberts, propostes d'activitats àgils de llegir, d'entendre i de dur a la pràctica. Han de ser dinàmiques, per poder adaptar-se a les diverses realitats escolars i a les persones que vulguin fer servir la proposta. La idea no és una programació tancada, ancorada en la temporització i en unes sessions i metodologies concretes.

Tots els suggeriments, els recursos, les propostes, els materials, les referències bibliogràfiques, les idees, etc., que hi ha incloses en les tres caixes tenen una rellevància cabdal per a mi, que sóc l'autora i creadora de *Tres caixes plenes d'art*; amb aquestes vull transmetre alguna cosa especial, que ens convidi a obrir-les, a explorar-les. I que un cop obertes, siguin capaces d'embolcallar-nos i transportar-nos al món que ens volen oferir.

Les tres caixes volen ser caixes actives, que no es quedin en desús. Per això cal alimentar-les i fer-les créixer dotant-les de noves propostes per incloure-les-hi i també valorar-les. Amb aquesta intenció, s'ha creat un bloc. Així el treball dut a terme arribarà a l'abast de moltes més persones interessades. En aquest bloc, els mestres i les mestres que vulguin poden dir el que pensen, el que ha agradat especialment i el que es pot millorar. També compartir i afegir idees i propostes al material inicial.

Aquestes caixes, elaborades amb dedicació i il·lusió, sense patrocinadors econòmics, tenen un valor didàctic, i sobretot sentimental, ja que he gaudit molt creant-les. El meu desig és que esdevinguin un recurs pràctic i útil, que aportï respostes i idees per treballar aquests artistes i d'altres, així com l'art en general, als i les mestres de l'escola i que generi noves propostes que puguem compartir.

1.1 CAIXA TAPIESA: Tàpies, les textures i els materials de l'entorn

Els nens i les nenes viuen, gaudeixen, exploren el seu entorn. Aquest és ric en experiències i oportunitats d'aprendre sense adonar-se'n; investigant mentre hi juguen, hi viuen i conviuen. L'entorn forma part d'ells, és on transcorren les seves vivències, les seves relacions, on hi ha objectes i llocs que els agraden i objectes i llocs que no els agraden. L'escola aprofita aquest entorn i dóna consciència als nens i nenes de les seves habilitats i capacitats per conèixer-lo.

L'entorn és ple de colors, de textures, de sensacions, de vivències, d'objectes. L'explorem amb els ulls, però quan realment el volem conèixer, arribar més endins, l'explorem amb les mans, amb el tacte, amb les sensacions.

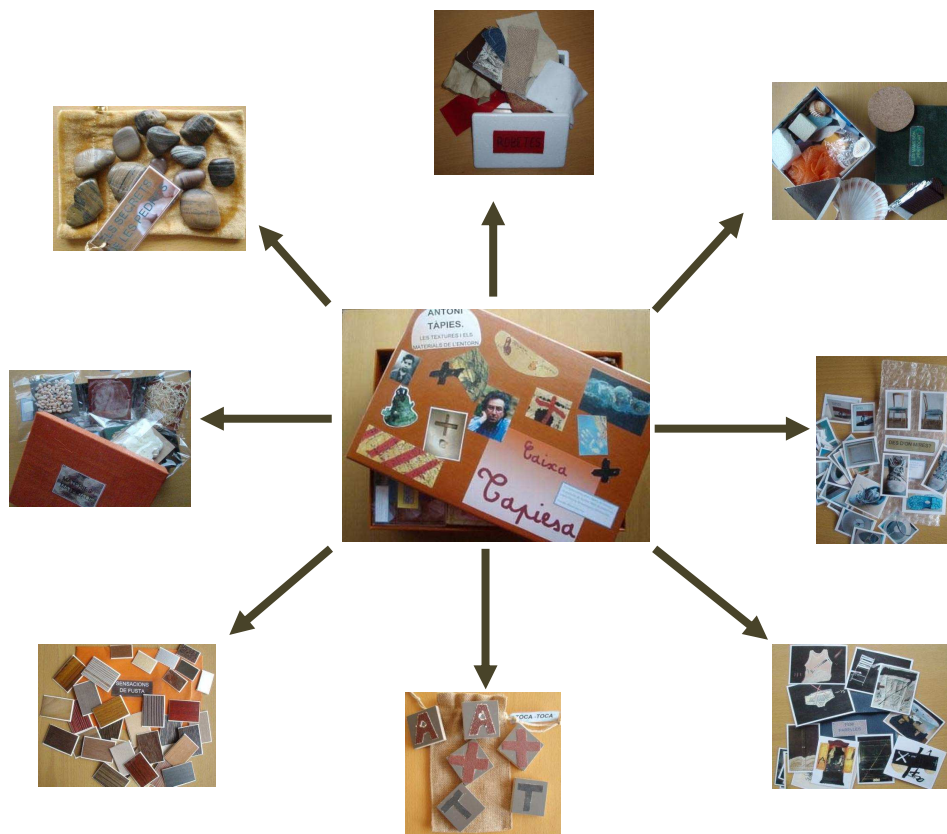
Les mans són aquella eina que ens permet tocar i portar al nostre cervell informacions importants com ara les textures de les coses, de les parets, dels bancs, de les fustes, del mobiliari, dels papers, de les persones, etc. El tacte ens parla, a més, del pes dels objectes, de la forma...

Junts, mans i ulls són magnífics exploradors, sense oblidar que els objectes, els llocs, les persones també les podem, a vegades, tastar, escoltar, olorar i, molt sovint, estimar, per poder respectar.

Antoni Tàpies pensa, explora, descobreix, investiga, amb matèries i materials de l'entorn. No li agrada llençar res, tot és aprofitable i tot té el seu valor, sobretot sentimental. Li agrada veure l'interior de les coses, dels objectes, de les persones.

Les textures i els materials de l'entorn obren un gran camp d'exploració i aprenentatge per als nens i nenes i amb el fil conductor desenvolupat en el projecte d'Antoni Tàpies, mitjançant l'art, l'estil i les tècniques d'aquest artista, ens apropem a l'entorn, alhora que l'exploració i el coneixement d'aquest ens possibilitarà entendre millor l'artista i veure més endins de les seves obres, el missatge que vol expressar.

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

Exemples de recursos de la Caixa Tapies

1.2 CAIXA MIRÓIA: Miró, els símbols i els colors

L'art en general, i el de Joan Miró en concret, va lligat a la vida, a l'entorn i a les experiències i sensacions que tenim. Quan expliquem aquestes vivències podem fer-ho d'una manera àmplia, genèrica, amb molts detalls o, tot el contrari, d'una manera concreta, clara, concisa i amb pocs detalls; esquemàtica.

Les dues opcions són vàlides, i, evidentment, les dues s'apliquen a l'art, en els diversos estils i tècniques dels artistes, però mentre la primera deixa poc espai per imaginar, perquè ja proporciona gairebé tota la informació, la segona sembla que ens aporta les eines elementals per entendre un missatge, encara que permet elevar-nos, imaginativament, a una interpretació, la que suggereix l'artista, o una de personal.

Els quadres de Joan Miró tenen, sovint, pocs detalls a simple vista, però amb molta vida quan ens aturem a interpretar allò que ens transmeten. Fa servir elements molt simplificats, reduïts, però mantenen el màxim de sentit.

Per Joan Miró, els colors dels seus quadres formen part, juntament amb els símbols, d'un llenguatge, d'un codi o alfabet propi que utilitza en diverses obres, enviant missatges a qui les admira.

Ell deia que els colors són com les notes que componen una peça musical o com les paraules que componen un poema. Amb els colors explica coses, situacions... els símbols les expliquen.

L'obra de Joan Miró és molt adient per treballar en l'educació infantil, perquè els seus quadres senzills, esquemàtics i vistosos resulten atractius en el treball del llenguatge plàstic i artístic en aquestes edats; la regularitat en la utilització de colors i de símbols amb el mateix sentit en diverses obres fa que puguem interpretar, si més no intentar-ho o fer-ne una aproximació (infantilitzada per als nens i nenes), per treure una explicació, un sentit a la imatge que hi ha.

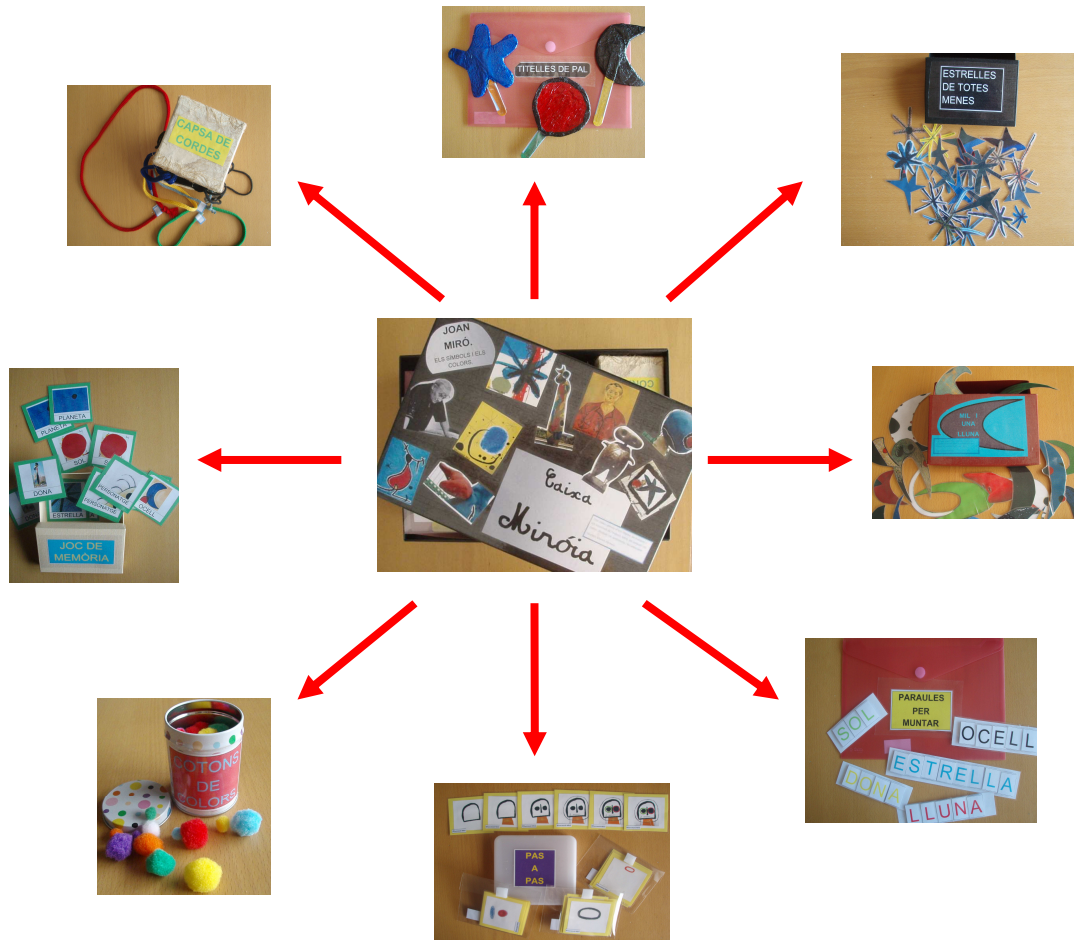
L'obra de Miró s'apropa als infants a través d'un llenguatge subtil, però alhora clar i concret, que deixa captar ràpidament formes molt bàsiques que permeten als infants fer una anàlisi, una visió ràpida del missatge i entendre'l a partir dels símbols i dels colors que sempre utilitza. Aquesta esquematització, mancada de complexitat en el traç i les formes fa de les obres de Miró un art atractiu, comunicatiu i fàcil d'imitar i aprendre pels nens i nenes.

Fa servir unes tècniques divertides, que convida a dur-les a la pràctica, sobretot perquè els resultats no demanen als nens i nenes uns perfils estandarditzats socialment sinó, tot el contrari, gaudir durant el procés.

Però, a més, si juguem a desglossar, a descomposar les seves obres separant tots els elements es dedueix un llenguatge matemàtic amb to lúdic, ple de moviment i d'expressió, molt propi de l'escola i de l'entorn infantil. Són formes i colors elementals, molt pròxims, i que els nens i nenes poden trobar pertot arreu, però també són línies (llargues, curtes, amples, estretes, obertes, tancades...), hi ha cercles, circumferències, regions geomètriques, límits, plens i buits, nocions espacials anomenades cel i terra (a dalt i a baix), hi ha els colors primaris, els secundaris, el blanc i el negre.

I com en tota expressió artística hi ha un lligam afectiu, emocional, de l'artista que queda palès en els colors i les tècniques emprades; aquestes mostren sovint l'estat d'ànim de l'artista, els seus sentiments vers alguna situació... i els que mirem l'obra podem jugar a interpretar aquest llenguatge.

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

Exemples de recursos de la Caixa Miróia

1.3. CAIXA PICÀSSIA: Picasso, els sentiments i les emocions

Segons Vallés Arándiga (2008: 44) podem diferenciar els fenòmens afectius següents: emocions, sentiments i altres afectes.

Aquest autor defineix aquests termes de la manera següent:

«L'emoció com una reacció intensa i relativament breu de l'organisme, que va acompanyada de moviments expressius, especialment del rostre, i que està associada a sensacions corporals. Les emocions són reaccions corporals a les informacions (coneixement) que rebem en les nostres relacions amb l'entorn.» (Vallés Arándiga, 2008:45)

«Els sentiments [diu Antonio Vallés, (2008:49)] que és l'estat psicològic que segueix a l'emoció, encara que no necessàriament ha de passar una emoció perquè es produeixi un sentiment; pot

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

aparèixer independentment de les emocions. El sentiment és un estat afectiu més estructurat, complex i estable que les emocions. [...] És menys intens, però més llarg en el temps.»

«[...] Un conjunt de sentiments del mateix estil, provoca un estat d'ànim.» (Vallés Arándiga, A. 2008:49).

Mai no hem d'oblidar que «el que passa al nostre voltant ens afecta i ens emocionem. Aquestes emocions creen en nosaltres uns sentiments». Per això, el pensament que tenim sobre allò que ens passa provoca que les emocions i els sentiments vagin cap un pol positiu o cap un pol negatiu. Tenen un paper molt important en la motivació i en l'adaptació social i personal dels individus.

Per aquest motiu, la rellevància de treballar sentiments i emocions amb els infants, no només per reconèixer-los en si mateix/a i en els altres (a través dels senyals corporals), sinó per saber-los expressar (amb moviment o verbalment) i controlar-los en els llocs i amb les persones.

Els sentiments i les emocions dels nens i les nenes es mostren a totes les situacions quotidianes dins l'escola. L' ALEGRIA, la TRISTESA, l' IRA, el FÀSTIC, la POR, i la SORPRESA són les més bàsiques, es a dir, són aquelles que permeten fàcilment la interpretació dels rostres, dels retrats i autoretrats i de la manifestació a través de la pròpia cara (les expressions facials i corporals ens permeten expressar-les i interpretar-les) i resulten més identificables i expressades de manera espontània en un mateix i en els altres.

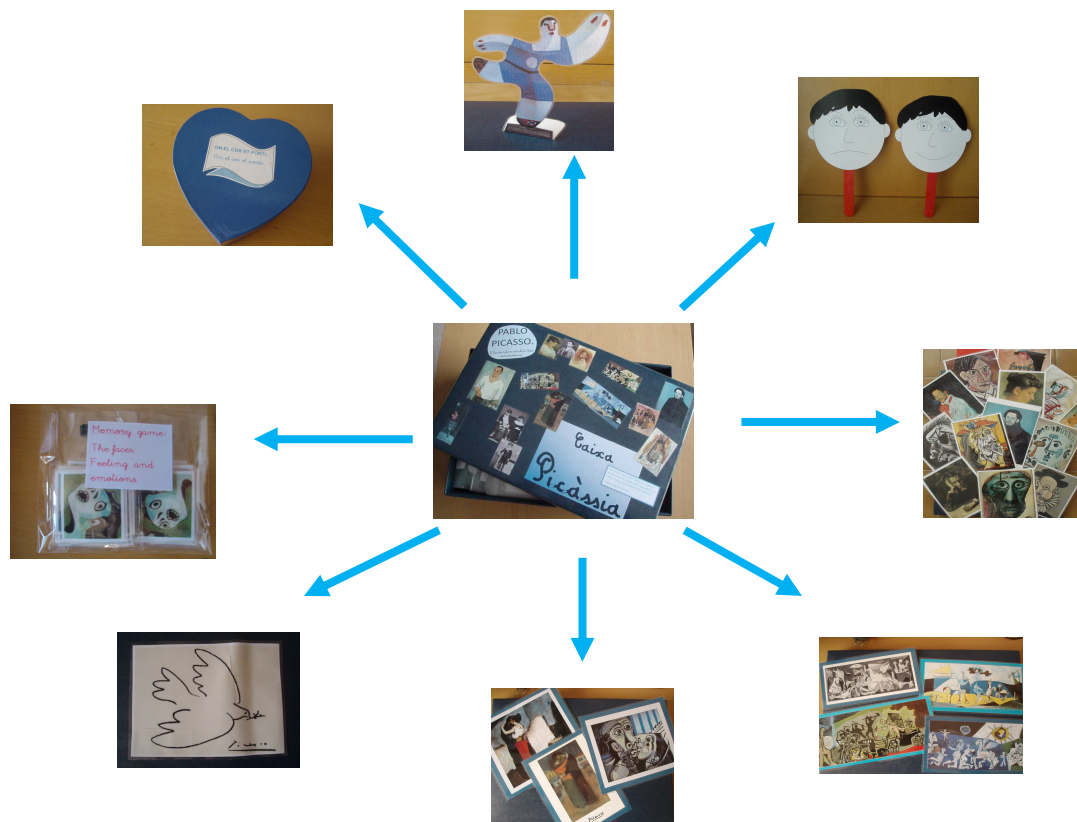
A mida que els infants adquireixen vocabulari i experiència en les relacions amb els/les altres i en el control i manifestació del les pròpies emocions i sentiments, en van sortint subtipus que poden també identificar:

Les obres de Pablo Picasso permeten treballar amb els nens els sentiments i les emocions, cercar una comunicació a través dels colors, de les robes, de les expressions de les cares... Aquest artista té etapes molt marcades, representa, amb els quadres, els estats d'ànims i experiències que ell i el seu entorn han passat en moments molt concrets (canvis de parella, depressions, guerres, postguerra, pobresa, paternitat, mort...).

Sovint són cares abstractes, plasmades amb un surrealisme que, fins i tot, ens fa voler-les mirar més, analitzar-les, i proporciona als infants més llibertat alhora de pintar per expressar els propis sentiments i emocions, sense por de no fer autoretrat prou realista.

Picasso és surrealista en la majoria d'obres, però sempre es veu alguna figura que ens ajuda a llegir, interpretar el quadre i l'entorn que vol mostrar. Aquest entreveu i els personatges de les etapes blava i rosa, permeten un bon aprofitament per treballar l'art, l'artista i els sentiments i les emocions.

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

Exemples de recursos de la Caixa Picàssia

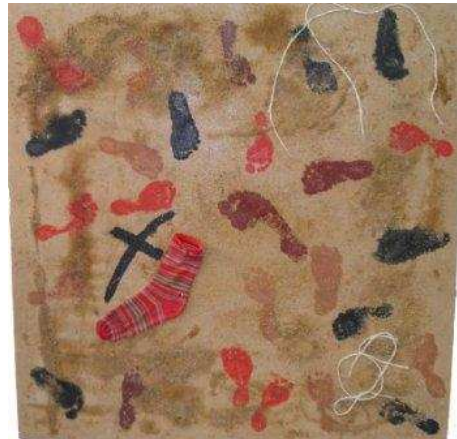
2. Experiències a l'escola

En aquest apartat, exposo algunes de les experiències que he dut a terme a l'escola amb els nenes i nenes dels diversos nivells d'educació infantil, en el treball anomenat *Projecte dels artistes*.

Evidentment, la majoria de fotos són del resultat obtingut, però el més important és el procés dut a terme amb ells/elles per arribar-hi.

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

2.1 Mostres de treballs realitzats amb nens i nenes de P3 en el marc del *Projecte dels artistes: ANTONI TÀPIES*

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

2.2 Mostres de treballs duts a terme amb nens i nenes de P4 en el marc del *Projecte dels artistes: JOAN MIRÓ*

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

2.3 Mostres de treballs realitzats amb nens i nenes de P5 en el marc del *Projecte dels artistes: PABLO PICASSO.*

Lourdes Martín Herrero. *Tres caixes plenes d'art: Tàpies, Miró i Picasso.*

<Nota de l'autora>

En l'article no han pogut quedar reflectits, ni de bon tros, tota la documentació, bibliografia i llista de Webs que s'ha consultat per al desenvolupament del projecte. S'ha consultat una bibliografia general de l'art amb els nens, després una altra d'específica de cada artista, també de cada eix temàtic i, finalment, materials i llibres didàctics dels diversos artistes per tenir a l'escola. En aquest article és impossible especificar-los tots i se'm fa molt difícil destacar-ne uns i altres, no. He optat per fer una referència bibliogràfica molt general; la més específica de cada artista i eix temàtic es pot consultar en el bloc que vaig dissenyar durant el període de la llicència retribuïda, directament relacionat amb el projecte.

www.trescaixesplenesdart.wordpress.com

<Referències bibliogràfiques>

Bach, E.; Forés, A. (2008). *La asertividad. Para gente extraordinaria*. Barcelona: Plataforma Editorial.

Bolinches, A. (2007). *Els colors de la vida*. Barcelona: Mina singular.

Boqué, M.C.; Corominas, Y.; Escoll, M.; Espert, M. (2005). *Fem les paus. Mediació 3-6 anys*. Barcelona: CEAC.

De Puig, I.; Sàtiro, A. (2007). *Tot pensant. Recursos per a l'educació infantil*. Girona: Eumo editorial-Universitat de Girona-Grup IREF.

Decret 181/2008, de 9 de setembre, *Ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil*. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, 5216, 16 de setembre 2008, p. 68256
Accesible en: <https://www.gencat.cat/eadop/imatges/5216/08247053.pdf>

Hendler, M. (1996). *Colour your own. Modern art masterpieces*. EUA: Dover publications.

Horno Goicoetxea, P. (2007). *Eduquem l'afecte. Reflexions per a famílies, professorat, pediatres,...* Col·lecció *Família i Educació*, 1. Barcelona: Graó.

Irujo, J. (2008). *La materia sensible*. Madrid: Tursen, SA.

Kohl, M.A. (2005). *Arte infantil: actividades de expresión plástica. Didáctica del arte*. Madrid: Narcea.

Raimondo, J. (2008). *What's the big idea? Art explorer*. Nova York: Watson-Guption Publications.

Vallés Arándiga, A. (2008). *Inteligencia emocional de los padres y de los hijos*. Madrid: Pirámide.